

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Tertia Controversiae Pars. An iustitia satisfactionis Christi fuerit
commutativa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82325](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82325)

Coloſ. 3.

S. Thom. Ambros. Vasquez. expositio reſicitur.

patet ex dictis ſcripturarum, & Sanctorum ſupra notatis. Quibus addi poteſt illud ad Coloſ. ſecundo. Dolens quod aduerſus nos erat, Chirographum decreti, &c. illud tulit de medio affigens illud Cruci; expolians principatus, & poteſtates, &c. Nam, ſi Chriſtus deleuit tale Chirographum nobis aduerſum, ſoluit pro nobis pretium debitum; verum obſeruat ibi S. D. lect. 3. & Ambroſius lib. 5. de Sacramentis cap. quarto Chirographum debiti non deleri, niſi pretio iuſte perſoluto: nec admittenda eſt expoſitio Vaſquezij diſp. 7. cap. 7. dicentis, relata teſtimonia loqui de iuſtitia generali omnē virtutem in ſe complectente; quia Sancti Patres allegati ſcripturas interpretantur de iuſtitia ſpeciali; ad quam propriē pertinet pretij ſolutio, & redemptio. Quod etiam ratione probatur; Quia iuſtitia ſpecialis eſt æqualitatem conſtituere in datis & acceptis, & in recompensatione iniuriarum; at Chriſti ſatisfactio recompensationem facit æqualem offenſæ Dei, vt in ſequentibus oſtenditur, ergo.

TERTIA CONTROVERſIAE PARS.

An iuſtitia ſatisfactionis Chriſti fuerit commutativa.

TOTA partis huius difficultas ex propria naſcitur ratione iuſtitia commutativa; nam prima p. queſt. 21. a. 1. negauimus eam Deo in ordine ad creaturas conuenire; & ob multarum conditionum defectum non videtur Chriſto in ordine ad Deum eſſe tribuenda. Omnes itaque ad actum iuſtitia commutativa formaliter, & propriē dictæ conditiones neceſſarias proponemus, vt deinceps, num Chriſto & eius ſatisfactioni reſpectu Dei, & Deo reſpectu Chriſti & hominum poſſint congruere videamus. Sunt autem quinque. Prima eſt, vt ſit ad alterum, id eſt ad diſtinctam perſonam. Secunda eſt æqualitas dati & accepti, Tertia eſt obligatio ex parte eius, qui reddit æquale. Quarta eſt vt actus æqualitatem conſtituens ſit ex vera & propria iuſtitia. Vltima eſt, vt ille cui tribuendum eſt aliquid ex iuſtitia, ius habeat non ſolum reſpectu rei ab eo recipienda, ſed etiam reſpectu dantis.

Et primam quidem conditionem iuſtitia conuenire probat S. D. in 2. 2. q. 58. a. 2. Qualis autem eſſe debeat diſtinctio perſonarum, vt in actibus alterius ad alterum ſit vera iuſtitia, dicemus inferius. Secundam autem explicat latiffimè S. D. in eodem lib. q. 58. a. 10. & in tota q. 61. Tertiam exprimit in eodem libro q. 80. a. vltimo, & colligitur ex definitione iuſtitia, quam ex Iuriſtis refert, & examinat S. D. vbi ſupra q. 58. a. 1. videlicet iuſtitia eſt perpetua & conſtans voluntas, ius ſuum vnicuique tribuens. Si namque ius habet alter in id, quod ei tribuendum eſt, neceſſe eſt in altero nimirum in eo, cui dandi munus incumbit, obligationem eſſe tribuendi. Quartam ex eadem definitione colligit ibidem S. D. Ad hoc enim (inquit) vt aliquis actus circa quamcunque materiam ſit virtuoſus, requiritur, quod ſit voluntarius, & quod ſit ſtabilis, & firmus, quia Philoſophus in 2. Eth. c. 4. ait quod ad virtutis actum requiritur primò quidem, quod operetur ſciens, ſecundò autem quod eligens, & propter debitum finem; tertio quod immobiliter operetur. Hæc ibi. Quibus addit in fine corporis definitionem hanc eadem ſerè eſſe cum ea, quam assignat Philoſophus in 3. Ethic. cap. primo dicens, iuſtitia eſt habitus, ſecundum quem aliquis dicitur operari ſecundum electionem. Et in reſponſione ad tertium:

A Voluntas poteſt dici perpetua dupliciter: vno modo, ex parte ipſius actus, qui perpetuo durat, & ſic ſolus Dei voluntas eſt perpetua: Alio modo ex parte obiecti, quia, ſcilicet aliquis vult perpetuo facere aliquid: & hoc requiritur ad rationem iuſtitia. Non enim ſufficit ad rationem iuſtitia, quod aliquis velit ad horam in aliquo negotio ſeruare iuſtitiam, quia vix inuenitur aliquis, qui velit in omnibus iniquè agere; ſed requiritur, quod homo habeat voluntatem perpetuam, & in omnibus iuſtitiam conſeruandi. Ex quibus ſic argumentor. Vt actus æqualitatem conſtituens (qui proprius eſt effectus iuſtitia) ſit virtuoſus, oportet, vt liberè & ex electione & propter debitum finem eliciatur, cum intentione ſcilicet æqualitatem conſtituendi, & perpetuo ac in omnibus iuſtitiam conſeruandi: ſed tantum talis actus eſt ex vera & propria iuſtitia, ergo. Maior eſt D. Thomæ, & Ariſtotelis. Minor probatur. Quoniam actus morales ſpecificantur & diſtinguuntur ab inuicem ex proprijs obiectis & finibus: conſtat autem proprium obiectum & finem iuſtitia eſſe perfectam æqualitatem, & medium rei conſtituere inter perſonas; ille igitur tantum actus eſt, ex vera & propria iuſtitia, qui per ſe primò ſiue ex primaria agentis voluntate & intentione dictam conſtituit æqualitatem. Vltima demum conditio patet ex diſtinctione iuſtitia ſupra notata, & ex prima conditione; quia ſcilicet iuſtitia per ſe primò eſt ad alterum, id eſt ad diſtinctam perſonam, non autem ad rem, niſi quantum ab altero poſſidetur. Et hæc conditio correlatiuè reſpondet tertiæ; quia iuri in vno reſpectu alterius exiſtenti reſpondet in altero, vt correlatiuum obligatio.

SED IAM nunc à prima rursus inchoantes, An ſatisfactio Chriſti Domini congruat? videamus. Poſtulat igitur actus iuſtitia primò, vt ſit ad alterum, id eſt ad diſtinctam perſonam. Quomodo autem ſatisfactio Chriſti fuerit ad diſtinctam ab eo perſonam, variè doctores exponunt. Quidam enim aſſerunt, Chriſtum non ſibi, aut toti Trinitati, ſed Deo Patri tantum ſatisfeciſſe, idque ſatis ſpicue colligi putant, ex varijs Chriſti Domini locutionibus, omnia ad Patrem referentis, & ex alijs diuinæ ſcripturae locis, ex quibus duo præcipua ſunt. Primus ad Epheſ. ſecundo. Per quem habemus accessum ad Patrem. Secundus eſt ex prima Io. 2. cap. Aduocatum habemus apud Patrem Chriſtum Dominum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. His accedit authoritas Clementis Sexti in decretis incipiente Vnigenitus dicentis, Dei Filiū humanam aſſumpſiſſe naturam, vt haberet vnde lapſum hominem redimeret & pro illo Patri ſatisfaceret. Sed hæc opinio communi iam Doctōrū calculo fuit exploſa. Peccatum enim, vt ante diximus, eſt offenſa diuinæ Maieſtatis, & bonitatis, quæ peccantis auerſione contemnitur ac pro nihilo ducitur; Maieſtas autem & bonitas communia ſunt tribus Sanctæ Trinitatis hypotaſibus attributa: Deo itaque tribus perſonis communi, cuius fuit offenſa Bonitas & Maieſtas, Chriſti Domini ſatisfactio debebatur, ac proinde nõ ſoli Patri, ſed Filio etiam & Spiritui Sancto, qui cum Patre ſunt vnus Deus, Chriſti ſatisfactio fuit oblata, quamuis Patri, vt primo perſonarum diuinarum principio dicatur per quandam appropriationem Chriſtus ſua paſſione pro peccatis humani generis ſatisfeciſſe, & eadem ratione per ipſum patere nobis accessum ad Patrem, & apud eum eſſe hominum aduocatum. Veritatem hanc tuentur, & probant Suarez diſp. 4. ſect. 5. Aſturicensis in allegata quaſt. Vasquez pag. 278. & ſequentibus, Vasquez diſp. 8. c. 7. Dicunt

Primam iuſtitie conditionem, vt ſcilicet ſit ad alterum Chriſti ſatisfactio conuenire, reſectis quibusdam recentiorum opinionibus.

Clemens Sextus.

Reſu.

Suarez. Aſturicensis Vasquez.

Que ſunt iuſtitie commutative, formaliter, & propriè dictæ conditiones.

S. Thom.

S. Thom.

Ariſt.

2. Opinio.

Dicunt igitur alij, quos refert Suarez, satisfactio- nem non tantum Verbo, sed eius etiam humanitati tanquam operanti ut quod, esse tribuendam; cum enim sit humanitas realiter à Verbo distincta, potuit secundum eos inter ipsam, & Verbum actus iustitiæ proprius exerceri. Quam opinionem quo ad partem, quæ asserit humanitatem Christi esse principium quod, satisfactio- nis, approbat Vasquez. *disp. 8. c. 2. & 7.* quamvis hoc dicat non esse sufficiens ad verè, ac propriè dictæ iustitiæ rationem in Christo constituendam, sed dominiorum etiam distinctionem esse necessariam. Quam opinionem confutat Suarez in allegat. a. *disp. 4. s. 5.* & Alvarez *disput. 5.* Et nos specialem de hac difficultate controuersiam instituemus.

Vasquez.
Suarez.
Alvarez.
Asturicensis

Refutatur.

Duos alios dicendi modos refert, & confutat Asturicensis loco notato.

Veritas
sententia

Postremus iam superest dicendi modus omnium optimus, à viris doctissimis communiter approbatus; Qui dicunt diuinum Verbum, quamquã secundum se sit vnum simplicissimum suppositum, quatenus tamen in duabus subsistit naturis, humana scilicet & diuina, duplicis rationem habere suppositi, diuini scilicet & humani, atque idèò secundum leges & conditiones iustitiæ propriè dictæ posse Verbum ea ratione, qua suppositum est humanum, satisfacere sibi ipsi considerato, quatenus est suppositum diuinum. Cum enim verè & propriè dicta iustitiæ operatio, puta satisfactio, distinctionem exigat necessario & per se duarum naturarum & voluntatum, inter quas exerceatur, nec duæ substantiales naturæ vel duæ voluntates in vna possint subsistere creata persona, consequens sit (sed tamen quasi per accidens), ut satisfactio secundum veram iustitiã, qua vnus hominum alteri satisfacit, realem distinctionem exigat personarum. Itaque si duæ naturæ fuerint vna sola personalitate subsistentes ac proprias distinctasque voluntates habentes, poterit vnum idemque suppositum cum vnitæ reali duplicis inuicem personæ rationem, & prout in vna subsistit natura, & secundum vnã agit voluntatem, sibi tanquam alteri satisfacere, quatenus in alia subsistit natura & aliam habet voluntatem. Quemadmodum si tutori, qui vi- ces & personam gerit pupilli, debeatur aliquid ex bonis pupilli, sibi metipsum, velut alteri creditori satisfacere potest. Neque tamen Albertino consentio dicenti, ad rationem iustitiæ propriè dictæ distinctionem moralem sufficere suppositorum in diuersis iuribus, & dominij fundamentum habentem, ut patet in allato nunc tutoris exemplo. Sicut enim tutor duarum scilicet pupilli, & creditoris personarum rationem habens, non potest sibi aliquod iniustum facere; sic neque potest erga seipsum actionem aliquam exercere iustitiæ.

Albertino.

Obijciat.

Nec verum est, quod idem ait, nimirum Prælatum, qui se ipsum infamat, ut priuata persona, cum sibi tanquam personæ publicæ famam restituit, operationem erga seipsum exercere iustitiæ, ut asserit idem Author *Coroll. 17. puncto 3. in prima difficultate. pag. 322.* Ratio autem, quam asserit pro sua statuenda sententia, nihil valet; sic enim arguit: Ratio iustitiæ formaliter consistit in adæquando iure, quod est supra rem, vel actionem debitam; ergo, si in vna & eadem persona duo concurrunt dominia, potest eadem persona sibi satisfacere. Respondetur enim ius esse per se primò respectu personæ, consequenter autem respectu rei, & idèò, si persona realiter non distinguatur à persona, neque in se distinctionem habeat sub-

Solutio.

stantialem naturarum & voluntatum, nullum verè & propriè dictum ius esse poterit, & consequenter nulla secundum veram iustitiæ formã fiet æqualitas, & idèò formaliter loquendo, falsum est antecedens. Et potest etiam negari consequentia; quia ius supra rem nequit adæquari, nisi respectu personæ, quam ius per se primo respicit & obligatione deuenit. Denique falsum est id quod in antecedente supponitur, videlicet duo eiusdem rationis dominia in eadem numero creata persona, moraliter tantum in se ipsa distincta posse concurrere: ut enim ait S. D. *in 1. a. q. 35. a. 5.* vnitas relationis vel eius pluralitas non attenditur secundum terminos, sed secundum causam vel subiectum; & idèò filius eadem relatione refertur ad patrem & ad matrem, & eadem (inquit) est ratio de Magistro qui docet multos discipulos eandem doctrinam, & de domino qui gubernat diuersos subiectos eadem potestate. Constat autem eiusdem rationis esse causas dominij conuenientis Petro, quatenus tutor est, & quatenus est talis persona; nam, quatenus tutor est, personam gerit pupilli, qui postquam fuerit sui iuris eiusdem rationis habebit dominium in propria bona cum eo, quod conuenit Petro circa sua. Si verò causæ dominij specificam habuerint diuersitatem, diuersa quidem erunt eiusdem personæ dominia, sed hæc nequaquam sufficient, ut eadem persona ad seipsam iustitiæ possit actus operari, nisi duas habuerit substantiales naturas essentialiter differentes, quibus duæ distinctæ realiter insint voluntates, ut etiã aduertit Asturicensis loco supra notato pag. 285. Verbum ergo diuinum in duplici natura subsistens, diuina scilicet & humana, quatenus in humana subsistit, id est ut Deus homo, & ut suppositum humanum, Deo in tribus subsistenti suppositis, ac proinde etiam sibi ipsi, ut in diuina natura subsistenti secundum verè ac propriè dicta iustitiæ leges satisfecit.

SECUNDA ad actum iustitiæ constituendum conditio necessaria est æqualitas dati & accepti. Quam Christi Domini satisfactio minimè defuisse demonstrant ea quæ de eius valore diximus in prima parte controuersie, adèò ut nil amplius addere sit necesse.

AD TERTIAM itaque iustitiæ conditionem tractamus: Hac autem est obligatio ex parte eius, qui reddit æquale. Quam non esse necessariam multi etiam ex discipulis D. Thom. contendunt. Suarez in allegat. a. *disp. 4. s. 5.* docet ad exercendum proprium actum iustitiæ non semper esse necessarium operari ex propria & rigorosa obligatione iustitiæ, sed interdum satis esse operari ad constituendum proprium ac verum medium iustitiæ intuitu ipsius iustitiæ & æquitatis, etiam si absque obligatione fiat. Alvarez nouissimus S. D. interpres ait, ad veram & perfectam iustitiã, quantum est ex parte debiti, sufficere ut ille qui satisfacit, vel pro quo fit satisfactio, teneatur ex debito satisfacere, & per satisfactio- nem reddat æquiualens.

Sed conditionem hanc ad operationem iustitiæ propriè dictæ constituendam esse necessariã affirmat S. D. loco supra notato; atque idèò si Christi satisfactio fuit operatio iustitiæ propriè sumptæ, ex ipsius Christi satisfaciens obligatione Deo fuit oblata.

Ad cuius euidentiam obseruandum est, personam Verbi dupliciter posse considerari: Vno modo ante assumptionem humanæ nature, per quam Deus homo factus est & caput omnium hominum: & secundum hanc durationis differentiam dicen- dum

Secundã, & reuerentiam iustitiæ conditiones, scilicet æqualitatem dati, & accepti & obligationem ex parte Christi eius satisfaciens minimè defuisse.

dum est, Verbum increatum non ex obligatione, sed ex infinita charitate & misericordia nostram assumpsisse naturam & caput hominum ac praesertim fidelium & eorum Redemptorem ac pro peccatis eorum satisfactorem fieri voluisse, & sanguinem ac vitam suam pretiosissimam Deo pro nobis à peccatorum sordibus & ab aeternae damnationis poena liberandis obtulisse. *Oblatus est enim, quia ipse voluit, ut dicitur Isaias 53. Alio modo potest considerari persona Verbi, postquam per assumptionem humanitatis caput hominum est effecta, & homines eius membra, ita ut ex capite & membris vna confurgat persona mystica; propter quam unitatem ea nonnunquam, quae capitis sunt, membris, & quae membrorum propria sunt, capiti tribuuntur, ut patet in Psal. 21. & Isaias 53. Vere languores nostros ipse tulit, &c. Cui itaque genus humanum pro peccatis tam originali, quam actualibus satisfacere teneretur, nec vilius puri hominis satisfacere adaequare posset offensam, Filius Dei carnem assumpsit absque peccato caput hominum factus est, ut ex ipso veluti capite & hominibus tanquam membris vna mystica persona constitueretur, quae per actiones capitis innocentissimi & infinitae dignitatis, aequalem iam Deo posset satisfactione pro peccatis humani generis exhibere. Quamvis itaque Dei filius neque ante neque post assumptam humanitatem absolute consideratus satisfacere teneretur, quatenus tamen hominum caput est, & vna cum eis persona mystica, pro membrorum offensis satisfacere tenebatur. Caput enim ut caput, licet perfectam habeat sanitatem, hoc ipso quod caput est tenetur pro sanitate membris languentibus acquirenda laborare. Et qui Dux de nouo exercitus constituitur, tenetur veluti caput pro illis etiam iniurijs & offensis satisfacere, quas finitimis vrbibus prouincijs aut Regnis exercitus intulit, antequam ipse ductor esset. Sicut etiam Princeps ex hoc ipso, quod capitis munus assumit, satisfacere pro sui regni & principatus tenetur iniurijs illatis alteri regno, vel principatui etiam antequam ipse caput esset. Christus igitur hoc ipso, quod hominum caput effectus est, pro eis omnibus peccato languentibus satisfacere tenebatur; ac proinde hoc ipso, quod Dei Filius factus est homo, satisfactionis obligationem, ad quam genus hominum tenebatur, assumpsit, cui in ipso conceptionis instanti liberum praestitit humanae voluntatis assensum; & ex eadem radice dicitur languores nostros & peccata portasse, & veluti leprosus apparuisse, & alia similia, quae in *allegato capite, & alibi* prosequitur Isaias. Quo etiam pertinet dictum illud Christi Domini clamantis à Caelo, *Saule saule, quid me persequeris?* quae verba expones Chrysostr. ait: *Caput è Caelo pro membris clamat, &c.**

Christi satisfactio aeternae iustitiae commutatio formaliter & proprie dicitur, alioquin iam rationis quam nostra.

QVARTA conditio ad actionem iustitiae requisita est, ut actus aequalitatem constituens sit ex vera & propria iustitia. Hanc non esse necessariam arbitrantur Suarez, Vasquez, & Asturicensis locis supra notatis. Sed haec opinio parum aut nihil videtur habere probabilitatis. Ex diffinitione namque iustitiae superius assignata & ex doctrina D. Thomae & Aristotelis explicata, perspicue patet actionem omnem, qua iustitiae constituitur aequalitas, rationem & modum non habere virtutis, nisi eam intentione fiat aequalitatem constituendi: constat autem aequalitatem rebus aut actionibus ad alterum constituendam proprium esse iustitiae finem, ad quem nulla alia virtus, nisi fuerit ex imperio iustitiae mota, suas dirigit actiones. Oportet igitur omnem actum

A aequalitatem iustitiae constituentem elici, aut imperari à virtute iustitiae, ac proinde Christi satisfactionem, per quam inter Deum & hominem aequalitas constituitur, à virtute commutativae iustitiae elici aut imperari. His adde loca scripturae clarissima, quae Christi satisfactionem asserunt ad offensionem iustitiae Dei fuisse directam, aut eius valorem peccatorum offensionem omnem adaequasse. Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine eius ad offensionem iustitiae suae propter remissionem praecedentium delictorum in sustentatione Dei ad offensionem iustitiae eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi.* & 1. Cor. 1. *Factus est nobis iustitia, & sanctificatio, & redemptio.* & Psal. 129. *Copiosa apud eum redemptio, & 1. Cor. 1. Empti estis pretio magno.* Verba autem Apostoli de Christi satisfactione esse intelligenda patet ex communi Sanctorum expositione, & praesertim S. Th. in *Commentarijs ad dicta loca. Et infra q. 48. a. 4.* Cui itaque diuinae scripturae verba semper in sensu proprio sint accipienda, si nulla sequatur absurditas, iustitiae nomen in dictis Apostoli verbis proprie sumendum est; nihil enim habet absurdi vel incongrui. Et Arist. in 5. *Ethic. c. 4.* agens de iure commutatio emendatio, quod circa actiones iniuriarum versatur, docet in eo tunc iustitiae aequalitatem seruari, quando id, quod pro illata exhibetur iniuria est illi aequale; iam autem constat Christi satisfactionem aequalem ac superfluentem fuisse peccatis omnibus humani generis: cum igitur eam Christus, ut talem Deo pro nobis obtulerit, ut nos à peccatorum sordibus & ab aeterna damnatione redimeret, consequens est eum esse actum excellentis iustitiae commutativae. Et confirmatur: Christi satisfactio debuit elici suaviter & connaturaliter ab vna aliqua speciali virtute multò magis, quam actus satisfactionis aliorum hominum; haec autem virtus alia esse non potest, quam iustitia commutativa, ut patet ex dictis; igitur ab illa debet elici. Antecedens probatur; quoniam ad Christi Domini dignitatem pertinet, ut ex eius gratia plenissima deriuentur virtutes supernaturales ad omnes animae potentias perficiendas in ordine ad omnes actus honestos secundum proprias eorum rationes, quibus obiecta respiciunt: ex. g. ieiunium oratio & passio Christi actus erunt ex diuersis virtutibus, secundum diuersas eorum rationes & bonitates, veluti ex varijs fontibus procedentes: Oratio namque non solum habebat bonitatem religionis, & ieiunium temperantiae, & passio patientiae; sed hi omnes actus bonitates etiam habebat charitatis obedientiae satisfactionis, &c. ut igitur suaviter & quasi connaturaliter elicerentur, necessarie fuerunt in Christo speciales illae virtutes, ex quibus ut proprijs causis dependent actus illi secundum singulas suarum bonitatum rationes; ita ut in Christo esset virtus Religionis, temperantiae, patientiae, iustitiae commutativae, obedientiae, &c. Postremo probatur etiam ratione, quartam illam conditionem Christi Domini satisfactioni non defuisse. Satisfactio Christi vel fuit elicitata, aut imperata à virtute poenitentiae, vel à religione, vel à charitate, vel non ab vna tantum virtute sed à pluribus iuxta plures ad eius integritatem & perfectionem actus concurrentes, vel à iustitia proprie dicta: sed non à virtute poenitentiae, neque &c. ergo à virtute iustitiae proprie sumptae. Prima propositio patet ex sufficienti enumeratione principiorum satisfactionis Christi iuxta totidem Theologorum opiniones communiter hic ab expo-

ab expositoribus relatas. Secunda verò, quo ad singulas eius partes probatur. Et primò Christi satisfactionem non fuisse à virtute pœnitentiæ elicitam, aut imperatam: quoniam, vt ait S. D. *infra q. 84. a. 7. ad 4.* in Christo nulla potuit esse virtus pœnitentiæ, sicut nec vllum in eo potuit esse peccatum proprium, quod solùm est materia pœnitentiæ. Secundò probatur idem de virtute religionis; quia virtus religionis non habet Deum pro obiecto, quatenus est offensus ab homine, neque vt ab eodem est ei debita & offerenda satisfactio, sed quatenus primum principium est creationis & gubernationis rerum, cui summa debetur reuerentia & honor ac seruitus ob eius maximam excellentiam, qua cetera omnia transcendit in infinitum, vt ait S. D. *in 2. 2. q. 81. a. 3. & 4.* Eodem etiam medio probatur, Christi satisfactionem non fuisse elicitam aut proximè imperatam à charitate; nam charitatis, obiectum est Deus, quatenus in se ipso bonus est, non verò quatenus est offensus ab homine, & prout eius est satisfactio placandus. Quòd autem à pluribus virtutibus non sit elicita, probatur: quia plurium virtutum actus nequeunt in vnum finem alicui virtuti proprium ordinari, nisi per eius virtutis directionem & imperium, quæ propriè ac per se primò respicit illum finem: at virtus, cuius proprius finis est illatam iniuriam satisfactionis æqualitate recompensare, iustitia est cõmutatiua; igitur actus omnes humilitatis, temperantiæ, patientiæ, religionis, &c. ex quibus veluti partibus vna resaltauit integra Christi satisfactio, ex imperio cõmutatiuæ iustitiæ dependebant, & in hunc finem ab ea dirigebantur. Prima propositio patet ex Doctrina D. Th. *in 2. 2. q. 3. a. 1. & q. 58. a. 5. & q. 81. a. 1. ad 1.* Secunda euidens est, & patet ex diffinitione iustitiæ superius explicata.

ULTIMA demum conditio infertur euidenter ex quarta; atque ideò eadem probatione, qua Christi satisfactio quartam inesse probauimus, est contenta. *Sciendum tamen* est, quòd licet in Christo fuerit vera cõmutatiua iustitia propriè, & formaliter dicta, non erat tamen eiusdem specificæ rationis cum nostra, sed longè sublimior: quòd probatur primò: quia vnitas & diuersitas habituum ex actibus & actuum ex obiectis est accipienda; at obiectum iustitiæ Christi cõmutatiuæ longè altioris ordinis est, quàm obiectum iustitiæ nostræ; ergò. Maior patet. Minor probatur: qui obiectum nostræ iustitiæ cõmutatiuæ est actio humana constituens æqualitatem inter hominem & hominem, vt habetur ex Arist. *in 5. Ethic. c. 2.* at obiectum iustitiæ Christi cõmutatiuæ est operatio. Theandrica, id est Dei virilis, vt constituens æqualitatem inter Deum offensum & humanum genus offendens; sic enim vt Dei virilis, per se & intrinsecè valorem habet infinitum, qua culpæ in Deu cõmissæ infinitatè adæquat, quod nullius puri hominis actioni potest conuenire, vt latè supra probauimus. *Secundò* probatur idem dictum: quoniam vbi sunt diuersarum rationum excellentiæ earum personarum, quibus aliquod ius est debitum, diuersæ sunt per se differentiæ debiti, vt debitum est: ac proinde virtutes, quæ diuersas has debiti differentias respiciunt, necesse est specie distingui. Cum itaque iustitia Christi respiciat debitum Deo, cuius excellentia supereminet omni creaturæ; iustitia verò hominis respiciat debitum homini, sequitur Christi iustitiam cõmutatiuam ab hominis iustitia cõmutatiua specie distingui: Antecedens est D. Tho. *in 2. 2. q. 101. a. 1.* Vbi pro-

bat, pietatem ab alijs iustitiæ partibus specie distingui: quoniam (inquit S. Th.) *Homo efficitur diuersimodè alijs debitor secundum eorum diuersam excellentiam, & diuersa beneficia ab eis suscepta; in vtroque autem Deus summum obtinet locum, qui & excellentissimus est, & est nobis essendi, & gubernandi primum principium: secundariò verò nostri esse, & gubernationis principia sunt parentes & Patria, à quibus, & in qua nati, & nutriti sumus; & idèd post Deum est homo maximè debitor parentibus & Patria. Vnde sicut ad religionem pertinet cultum Deo exhibere, ita secundariò gradu ad pietatem pertinet exhibere cultum parentibus & Patriæ, &c. & in art. 3. eiusdem quæst. ad secundum ait: quia Deus excellentiori modo est principium essendi & gubernationis, quàm Pater vel Patria: idèd virtutem religionis, quæ cultum exhibet Deo, esse diuersam à pietate, quæ cultum exhibet parentibus & Patriæ. Et in q. 102. a. 1. ex eodem principio distinguit obseruantiam à religione, & pietate, & q. 104. a. 2. ad 4. docet eodem modo distinguendas esse diuersas species reuerentiæ: qua etiam ratione Caietanus ibi distinguit obedientiam respectu Dei, & respectu hominis. *Postremò* probatur illud dictum; quia iustitia Christi cõmutatiua ad ordinem pertinet hypostaticum, & soli potest hypostasi diuinæ in assumpta natura conuenire: nostra verò iustitia cõmutatiua ad ordinem pertinet naturæ, vel gratiæ; igitur plusquàm specie differunt, & in vna tantum analogà ratione formali conueniunt.*

QUARTA CONTROVERSIAE PARS.

Quem iustitia modum habuerit Christi satisfactio:
An scilicet fuerit secundum omnem rigorem iustitiæ.

Medina super hoc articulo, & Bannes prima Sententia, & p. q. 21. quibus consentit Albertinus in al-
legato Corollario 17. pag. 323. Quæstionem hanc existimant à præcedente non distingui dicentes, eam omnem satisfactionem, quæ est ex iustitia, esse etiam de toto rigore iustitiæ.

Sed duas has quæstiones esse specie distinctas docent alij ferè omnes S. D. expositores & Theologi. Ad cuius euidentiam scito, *satisfactionem dupliciter dici posse rigorosam: Vno modo antecedenter & concomitanter, quæ scilicet nullam admittit gratiam offensæ factam satisfaciendi: Alio modo concomitanter tantum, quia scilicet secundum se est æqualis offensæ: adeò vt ille, cui debetur, non possit de iustitia maiorem exigere, quamuis non teneatur eam acceptare, nisi ex antecedenti gratuita voluntate decreuisset eam acceptare, sicut euenit in alijs contractibus. Nam si quis seruū bello iusto captū iusto pretio, puta cèrū aureorū vendiderit, dicitur illū vendidisse secundum iustitiam rigorosam concomitanter, non autem antecedenter, quia nulla lege, iustitiæ tenebatur illum vendere, supposita tamen libera voluntatis determinatione aut pacto vendendi, non potest maius ab emptore pretium exigere. Sed præterea distingunt recentiores satisfactioem prioris modo rigorosam in duas, quarum altera eas omnes habeat condiciones, quæ tam ex parte satisfaciendi, quàm ex parte ipsius satisfactiois sunt necessariae, vt adæquet, aut etiam excedat offensam, ita vt si creditor iniuriam vellet aliqua satisfactioe compensare, solam hanc iuste possit exigere. Tres verò præcipuè solent numerari conditiones rigorosæ satisfactiois hoc modo*

S. Thom.

Aristot.

S. Thom.